

Валлійська Кассандра в радянському потойбіччі

Анастасія Канівець

«Ціна правди»

Сценарист Андреа Халупа

Режисер Агнешка Голланд

Оператор Томаш Наумюк

У ролях: Джеймс Нортон, Ванесса Кірбі, Пітер Сарсгаард, Джо-зеф Моул, Кеннет Кренем.

Виробництво: Польща, Велика Британія, Україна. 2019

Джеймс Нортон у фільмі «Ціна правди». Режисерка Агнешка Голланд. Польща, Великобританія, Україна, 2019.

Гарет Джонс – ім'я, що для знайомих з історією Голодомору стало символом журналістської і «просто» людської чесності й честі. Валлійський журналіст, колишній радник Девіда Ллойд-Джорджа, побувавши в СРСР, не побоювався озвучити правду про те, що діялося в Україні. Поставивши під удар свою журналістську репутацію і, ймовірно, саме життя (він був убитий у Внутрішній Монголії у 1935 році; ця темна справа мала і радянський слід).

Зрозуміло, що, коли дійшло до екранізації історії цього життя, для України долучитися було справою честі. Режисувала польсько-британсько-українську копродукцію Агнешка Голланд, що вже творчо опрацьовувала тему геноциду (Голокост у фільмах «Голодний врожай», «Європа, Європа», «В темряві»). Та слід зазначити, що, хоча Голодомор став квінтесенцією драматичного для всього світу періоду початку 1930-х, у центрі оповіді все ж не він, а містер Джонс. Який також цікавий авторам не сам по собі, а як втілення порядної людини в цинічну епоху.

Як слід здогадуватися, доля такої людини не може бути легкою, а життя – надто довгим... чи принаймні благополучним. Останню можливість герой, угім, напівжартома приміряє на себе в розмові з уже колишнім своїм началь-

ником (радник Ллойд-Джорджа з питань міжнародної політики сам став жертвою економічної кризи, потрапивши під скорочення штату). Він фантазує: повернеться у Вельс, викладатиме, заведе родину, діточок... і однієї ночі прокинеться від власного крику. Не дивно, що, тільки-но випадає можливість, Джонс рушає іншою життєвою стежкою. Така-от дещо несподівана варіація міфу про Ахілла XX століття...

Ключовим для історії про журналіста, втім, стає інший міф – міф

про Кассандру (причому тут героєві не йняли віри не лише щодо прогнозів на майбутнє, а й відносно того дня). На початку фільму ще не звільнений Джонс жваво розповідає колегам про нещодавно взяте в Гітлера інтерв'ю, про те, що ця постать змінить історію. Розповідає під дружні й неприховані насмішки. Ця сцена провіщає його майбутню роль в інформаційній картині сталінського «раю» – одинокий голос волаючого в пустелі (у дійсності голосів цих було більше, хоча виступ валлійця справді став найпомітнішим; у будь-якому разі, тут його образ є передусім символічним). Антиподом йому закономірно обрали Волтера Дюранті, втілення журналіста, що проміняв професійну честь на блага світу сього. Це такий собі «Мефістофель від журналістики», який, втім, у радянському пеклі є не володарем, а прислужником «справжнього» диявола – Сталіна (що, як і годиться високопоставленим силам зла, на екрані так і не з'явиться). Інфернальним постає і весь Радянський Союз, зі своїми полюсами – московською вечіркою-оргією в Дюранті, із оголеними гостями в наркотичному чаду (просто-таки «бал у Сатани!») з одного боку, і з іншого – засніженою пустелею української Донеччини (символічно, чи не так?). Де неприкаяно лежать мертві і

блукають живі на порозі смерті – правдиве потойбіччя, чи то скандинавський Гель, чи то грецький Аїд...

Тут ми й підійшли до того, що цікавило українського глядача найбільше: як буде показано «наш» Голодомор? У фільмі він стає кульмінаційним моментом, відкриттям того, що радянська економіка, як свого часу Петербург, фундована на кістках, і чималою мірою українських. Автор історії обрали дещо незвичний формат – історико-політичний детектив... без детективної інтриги. Глядач, хоч трохи обізнаний з радянською історією, про колективізацію й голод чи Голодомор (залежно від регіону) принаймні чув. А хто не чув – навряд чи до кінця зрозуміє те, що відбувається на екрані.

Зав'язкою фільму є те, що Гарет Джонс, заінтригований видимим благополуччям економіки СРСР у час світової кризи, намагається виявити причини. Взявши інтерв'ю... в самого «батька народів». Вже в Москві він з уст Дюранті чує про те, що «зерно – золото Сталіна» (певна логічна неув'язка: навряд чи розумний і допитливий журналіст, фахівець з міжнародних питань не знав про радянський експорт зерна). Трохи згодом, довідавшись, що розгадка лежить у слові «Україна», хитрістю потрапляє туди – і дізнається, якою ціною те «золото» добувається. «Українська трагедія» тут розігрується в трьох актах. Перший – ознаки голоду і вказівки на причини (на станції герой бачить, як мішки із зерном на очах у голодного натовпу вантажать на потяг до Москви). Другий акт – село, в зображенні якого застосована просто-таки шокова терапія: перед очима журналіста (і глядача) – найстрашніші картини голоду: хата, «населена» мерцями; живе немовля, що його разом із мертвою матір'ю збайдужілі до всього «харони» кидають на поховального воза; діти, які харчуються трупом братика (картини тим жахливіші, що, як свідчать спогади очевидців, подібне траплялося в реальності). І акт третій: місто, натовп, що бере штурмом ятку з якимсь продовольством – та резюме випадкової співбесіди: «Вони хочуть нас знищити!».

Власне, десь тут починається той Гарет Джонс, якого ми собі уявляємо – борець за правду, лицар друкованого слова. Хай його статті мало що змінили – провина тут не його. Фінал історії розкриває інший вимір трагедії Касандри: іноді їй не вірять просто тому, що не хочуть. У кожній державі – свої інтереси: політичні вигоди, небажання «сваритися» зі Сталінін, що змушують заплісти очі на те, що діється. Утім, у фільмі не проговорено інший важливий момент, і в цьому мовчанні, можливо, є затаєний комплекс провини. Зерно, що його везли до Москви, зрештою призначалося не для неї: воно пливло далі, у країни, що воліли не вірити в голод чужих громадян, аби прогодувати власних. У цьому контексті Гарет Джонс і подібні йому виявлялися незручними для всіх. Можна сказати, що загибель його була в певному сенсі закономірною: у світі переможного насилля слову правди не місце. Та зрештою вона виборює своє – і Гарет Джонс потрапляє у пантеон героїв XX сторіччя. На жаль, посмертно...

Обличчя війни. Канадський погляд

Лариса Наумова

«Обличчя війни» (англ. *Recovery Room*), документальний

Режисер, оператор Адріана Лугова

Монтаж – Юрій Луговий

Композитор Роман Луговий

Закадровий переклад: Богдан Бенюк, Римма Зюбіна

Мовний редактор української версії Люба Демко

Продюсери: Юрій Луговий, Зоряна Гриценко, Адріана Лугова

Канада, Україна. 2017

Кадр із фільму «Обличчя війни».

Режисерка Адріана Лугова. Канада, Україна, 2017.

Документальний фільм «Recovery Room» канадської режисерки Адріани Лугової, хоч і був знятий кілька років тому, тільки нещодавно отримав життя в українській версії. Англomовна стрічка вже встигла побувати на престижних фестивалях документального кіно й здобути численні нагороди, а також була показана в кіноклубі Національного університету «Києво-Могилянська академія». В українському варіанті стрічка має назву «Обличчя війни».

Фільм оповідає про роботу кількох місій канадських лікарів в Україні впродовж 2014–2015 років. Місцем для хірургічних операцій канадці обрали Головний військовий клінічний госпіталь м. Києва через його розташування, наявність необхідного обладнання та через те, що саме сюди потрапляють поранені зі сходу України з найважчими випадками. Це не звичайний обмін досвідом між лікарями різних країн. Ідеться про лікарську допомогу Канади військовим, що постраждали в зоні воєнних дій. Важливо, що прибулі спеціалізуються на проведенні складних реконструктивних операцій. І річ не в тім, що їхні українські колеги не можуть самостійно проводити подібні операції. Можуть, і регулярно їх проводять, однак таких операцій необхідно набагато більше. Власних сил і засобів часто не вистачає, аби повністю відновити втрачені функції кінцівок чи провести реконструкцію обличчя або